

13/Bob Dylans podiumpoëzie
Floor Buschenhenke

Bob Dylans podiumpoëzie

aflevering vijf van de reeks Taal en muziek

Bob Dylans 'valse zingen' werd in het hoofdredactioneel van het vorige nummer 'lelijk' genoemd. Over smaak valt niet te twisten. Dat Dylan op z'n minst een plek in de literaire canon verdient, wordt misschien aannemelijk in het volgende.

Joan Baez' versie van Dylans 'Forever young' is als een geglaazuurde handgranaat. Zo zoet, glad als een glimmende kiezel, melodieus en keurig. Ik vond het verschrikkelijk, die prachtige stem die zo zalvend 'may your wishes all come true' zong. Ik miste Dylans stem, en realiseerde me dat zijn - valse, 'lelijke', hortende, grillige - manier van zingen zijn teksten poëtischer en spannender maakt. Voor mij zijn Dylans liedjes poëzie.

1. Songteksten

Dylans songteksten worden al een tijdje serieus genomen in de literatuurwetenschap. Vooral Cambridge-professor Christopher Ricks heeft veel gepubliceerd over Dylans teksten. Ricks ziet intertekstualiteit en parallellen met een veelheid aan literaire zwaargewichten. Zo vergelijkt hij (in *Dylans visions of Sin*) 'Lay, lady, lay' met John Donnes sonnet 'To his mistress going to bed'. Dylan gebruikt stilistische middelen die ook in 'echte literatuur' voorkomen. Hij speelt met dubbele woordbetekenissen, is lyrisch maar vol ambiguïteit. Gebruikt strakke rijmschema's én wijkt daarvan af. Verwijst en parafraseert uit de wereldliteratuur, gebruikt originele beeldtaal en heeft een eigen stijl en thematiek. Zoals veel moderne poëzie ook doet, laat Dylan 'gaten' in zijn vertellingen zitten, waardoor de luisteraar een inspanning moet leveren om grip op de tekstbetekenissen te krijgen. In 'It's all over now, baby Blue' bijvoorbeeld, zet hij een reeks beeldende scènes achter elkaar die surrealistisch aandoet:

'yonder stands your orphan with his gun'

[...]

'All your seasick sailors, they are rowing home.

All your reindeer armies, are all going home.'

[...]

'The vagabond who's rapping at your door
is standing in the clothes that you once wore.'

Telkens komen dezelfde thema's terug; veranderlijkheid en opnieuw beginnen. Toch blijft het een paradoxaal geheel, vol tegenstellingen, bijvoorbeeld tussen 'home' en op weg gaan, de ander en jezelf (Hoezo your- sailors, en de zwerver die in de kleren van de 'je' aan de deur staat.) eindes en beginnen ('it's all over now.. go start anew'). De logica krijgt niet de kans van deze tekst een eenduidig verhaal te maken.

2. Podiumpoëzie

Voor literatuurwetenschappers is het verleidelijk om alleen de songteksten op papier te bestuderen. Dit is immers hun vertrouwde werkveld, en de literaire vorm die ze het meest serieus nemen. Zo heerst er nog steeds wantrouwen tegenover 'podiumpoëzie', dat wil zeggen, gedichten die (mede) geschreven worden om door de auteur voor een publiek voorgedragen te worden. Toch is het de moeite waard de neus eens over het hek van de liedvorm te steken. Want natuurlijk zijn Dylans liedjes zijn ware poëzie, niet slechts de teksten. Door de combinatie van muziek, tekst en zang ontstaat er een gedicht. Door de interpretatie van de singer/songwriter of 'podiumdichter' krijgt het begrip 'ik' uit de tekst een extra dimensie. (Het grootste deel van Dylans teksten is in de ik-vorm geschreven, vaak gericht aan een 'jij'.) In hoeverre is er sprake van identificatie met de vertelinstantie uit de tekst door de vertolker en door de luisteraar? De voordracht kan de tekst-'ik' tot leven wekken door een bepaalde identificatie in de vertolking en receptie te bewerkstelligen, maar kan ook juist afstand scheppen tussen de verschillende 'ikken'.

3. Wiebeltonen

Omdat ik zo'n typische literatuurwetenschapper ben die niets van muziek weet, beperk ik me hier tot Dylans zang, en laat ik de melodieën buiten beschouwing. Dat wat sommigen het gezammer van een aftandse zwerfkat zouden noemen, is voor mij een van de charmes van Dylans muziek. Aan Dylans zangstijl merk je ook het belang dat hij zelf aan de tekst en het brengen van de tekst geeft. Hij volgt de melodie, maar ook de tekst, en als een woord in de tekst nadruk behoeft dan geeft hij die, ongeacht of dat tegen de melodie indruist. Ook wil hij nog wel eens op muzikaal 'onlogische' plekken versnellen of pauzeren. In poëzie is het wit rond de woorden net zo belangrijk als de woorden zelf. Mede door de verdeling in regels op de pagina,